

1-MAVZU: KIRISH. KIIYIMLARNI KONSTRUKSIYALASHGA DOIR DASTLABKI MA'LUMOTLAR

REJA:

- 1. KIIYIM TO'G'RISIDA UMUMIY MA'LUMOTLAR.**
- 2. KIIYIMNING VAZIFASI, ZAMONAVIY KIIYIMLAR TASNIFI.**
- 3. KIIYIMNING SIFATI VA UNGA QO'YILADIGAN TALABLAR.**

- Kishining badanini atrof-muhitning salbiy ta'siridan himoyalaydigan libos

kiyim-kechak deb ataladi.

- **Kiyim** - inson tanasini atrof muhitning har xil nomaqbul ta'sirlaridan, ya'ni issiq, sovuq, nam, chang va boshqa ta'sirlardan asraydigan o'simlik, hayvonot qamda sun'iy materiallardan tayyorlanadigan, shuningdek, bezak vazifasini o'taydigan narsaga aytiladi.

KIYIM TARIXIDAN MA'LUMOT

Kiyimning rivojlanish tarixini uch bosqichga bo'lish mumkin:

I-odam tanasini maxsus to'qilgan to'rtburchak mato bilan o'rash;

II-to'rtburchak matolardan sodda bichimli tikilgan kiyimlarni tayyorlash;

III- odam tanasiga mos qilib tikilgan kiyimlarni tayyorlash.

Kiyim insonning ilk rivojlanish davridan boshlab doimo inson bilan birga rivojlanib keldi. Kiyimning dastlabki ko`rinishlari Ibtidoiy davr odamlarining qabila bo`lib yashagan vaqtiga to`g`ri kelgan. Bu davrda daraxt barglari, poxollar, hayvon terilarini tanaga beldan bog`lab yurishgan. Kiyim insonning ijtimoiy hayoti, mehnat faoliyati va ongining rivojlanishi tufayli u ham rivojlanib bordi. Kiyimning keyingi ko`rinishi turli o`simlik va hayvonot mashg`ulotlaridan to`qilgan oddiy gazlamalarni tanaga o`rab yurishdan iborat edi.

Qadimgi Gretsiyada erkaklar kiyimi ikki qismdan - xiton va gimatiydan iborat bo'lgan. Xiton - bu ichki kiyim bo'lib, jun yoki zig'ir tolali gazlamadan tayyorlangan.

Gazlamalar bo'y ipi bo'ylab ikkiga bukilib, elkada ikkita to'g'nog'ich - fibula bilan mahkamlangan. Xiton bilan ko'chada yurish uyat qisoblangan. Erkaklar biror yumush bilan ko'chaga chiqayotganda ustki kiyim - gimatiyni kiyib olishgan.

Uslub – bu jamiyat moddiy va ma'naviy madaniyatidagi muhim va xarakterli belgilar obrazli sistemasi ijodiy prinsiplarning tarixan tarkib topgan bir qadar barqaror mushtarakligidir. Uslub – bu davrning badiiy tili, uning badiiy xarakteristikasi. Davr o'ziga xos ijtimoiy-iqtisodiy formasiya bilan belgilanadi.

- XX asrda kiyimlarning formalari ko'payishi natijasida formaning bajaradigan vazifasiga qarab, **kiyimning klassik uslubi, sport uslubi va fantazi uslubi** paydo bo'lgan.

• **Klassik uslubdagi kiyim** sipoligi, formasining ixchamligi, detallari juda kamligi, kiyim proporsiyalari kishi gavdasining tabiiy proporsiyalariga mosligi bilan ajralib turadi. Bunday kiyimning asosiy qismlari gavdaning tegishli qismlari ustiga aniq to'g'ri keladi. Klassik uslubda tikilgan kiyim otdelkalar bilan deyarli bezatilmaydi.

- **Sport uslubida tikilgan kiyim** formasining erkinligi, yeng bichimining har xilligi, ustidan qoplangan cho'ntaklari, cho'ntak qopqoqlari, belbandlar koketkalar, baxyalar, to'qa, ilgak, piston, tugma kabi furnituralar mavjudligi bilan ajralib turadi.

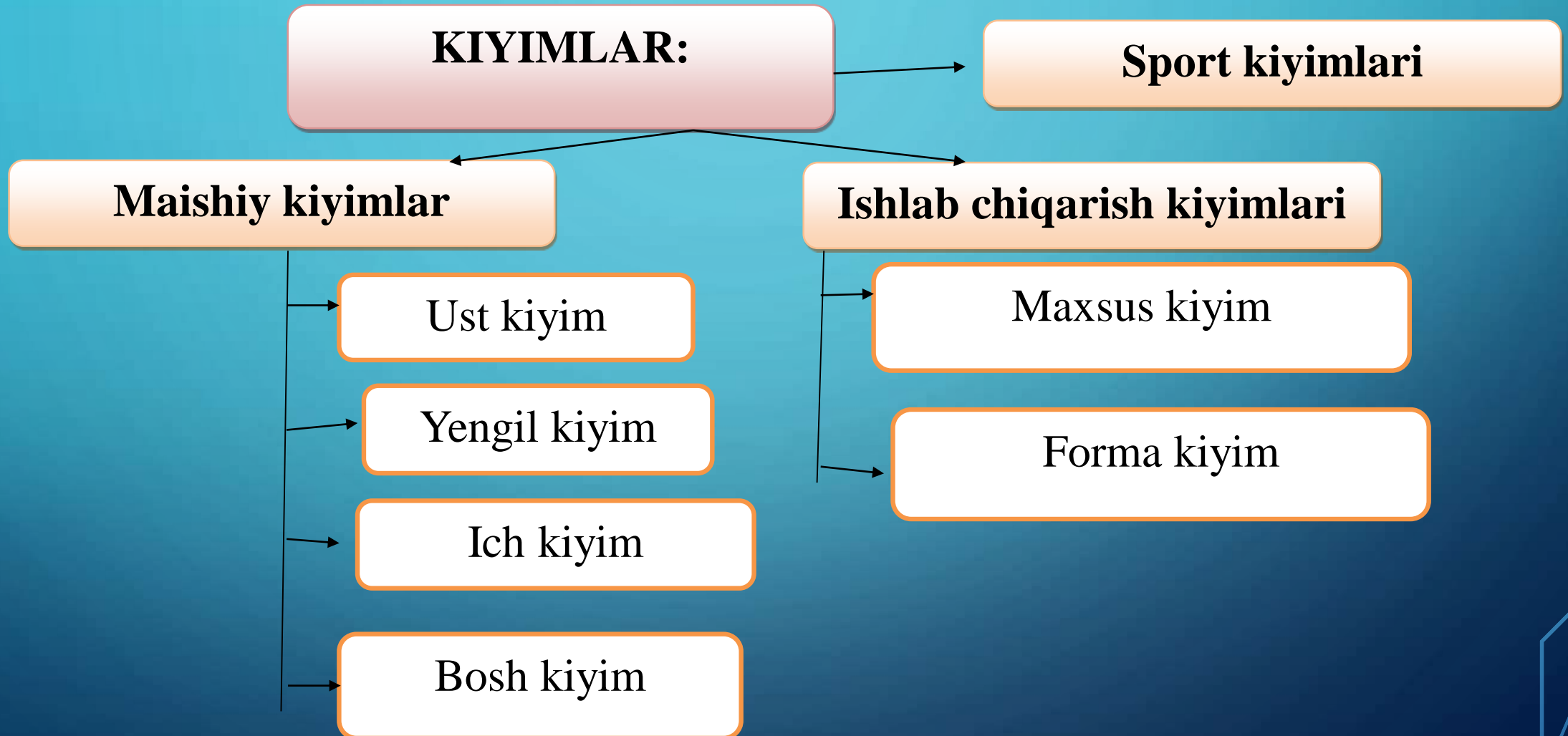
- **Fantazi uslubida tikilgan kiyim** detallar formasining har xilligi va savlatliligi bilan farq qiladi. Uning qismlari g'ayrioddiy, konstruktiv chiziqlari e'tiborni jalb qilmaydi, ko'pincha, xalq motivlardan foydalanilgan bo'ladi.

Moda (frans., mode – me'yor, tarz, usul) paydo bo'lishi anchagina murakkab voqea bo'lib, jamiyat hayotidagi qatoq-qator hayot omillariga bog'liq, insonning juda ko'p faoliyatiga o'tadi.

Moda - turmushning tashqi ko'rinishida, asosan kiyimda namoyon bo'ladigan biron didning muayyan ijtimoiy muhitda ozroq vaqt hukmron bo'lib turishidar.

MO'LJALLANISHIGA QARAB KIYIMLARNING SINFLANISHI

Maxsus kiyimlar - odamni zararli muhitdan muxofaza qiladi va kishining ish qobiliyatini saqlashga yordam beradi.

Texnologik ish kiyimlar odam tanasini ish faoliyati davomida ta'sir etuvchi islofliklar, mexanik ta'sirlardan himoya qiluvchi kiyimlardan iborat.

Ish kiyimining vazifasi ishlovchining odatdagi kiyimini kirlanishdan, ishdan chiqish va yirtilishdan saqlaydi.

Forma kiyimi harbiylar kiyimiga, mahkamalar kiyimiga, jamoat tashkilotlarining forma kiyimlariga, maktab formasi va uniforma (shveysarlarning kiyimi) kiyimlariga bo'linadi.

Ishlab chiqarishda kiyiladigan kiyim odam tanasini zararli ishlab chiqarish ta'sirlaridan mudofaa qiladi va maxsus muhofaza kiyimi, texnologik ish kiyimi, simvoloka kiyimi (masalan, yo'l qurilishi ishchilarining zarg'aldoq rang nimchalari) deb yuritiladi.

Jins yosh alomatlariga ko'ra kiyimlar:

Erkaklar

Ayollar

Bolalar

Faslda kiyilishiga qarab kiyimlar:

Yozgi

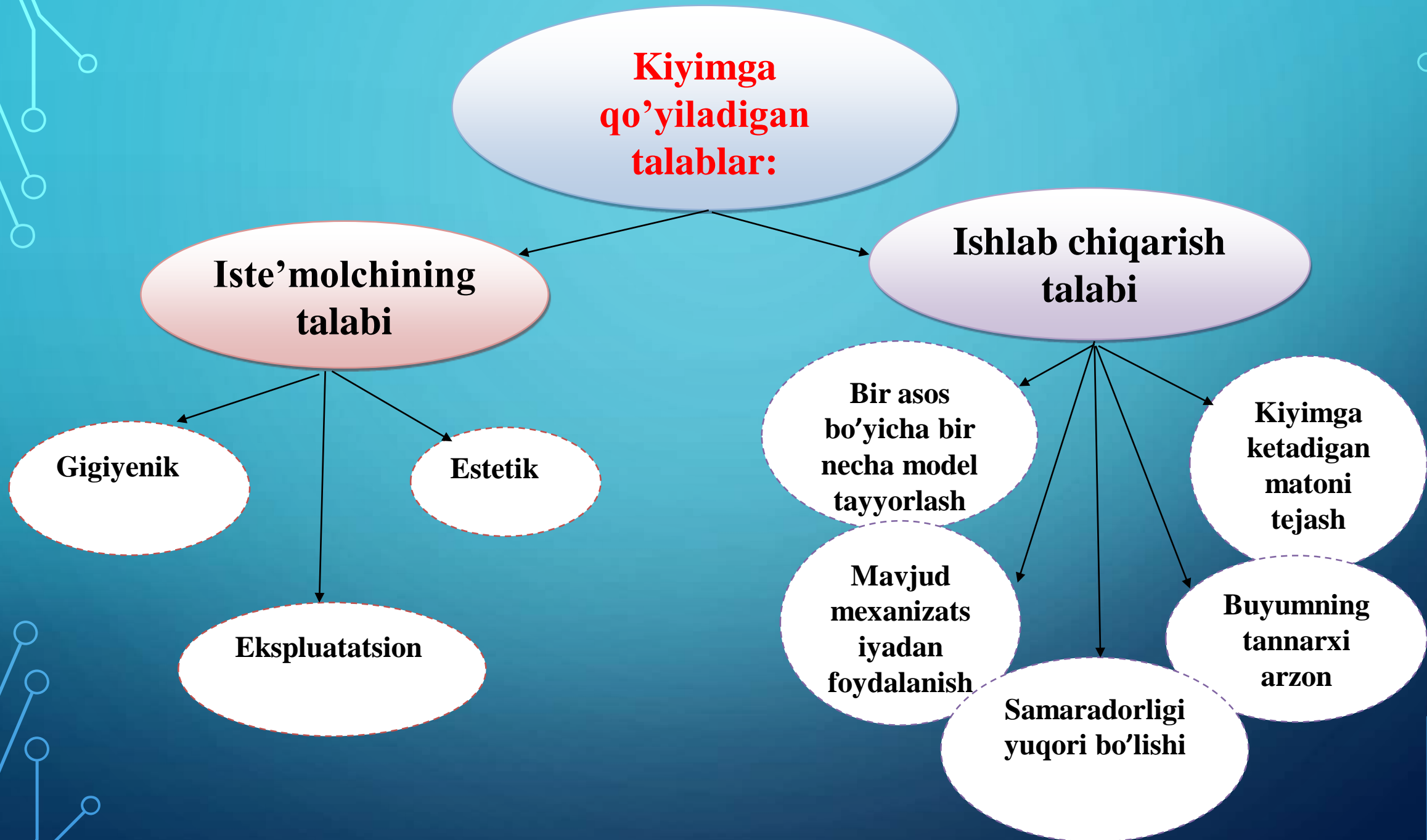

Qishki

Bahorgi-
kuzgi

Iste'molchi (matlubotchi)lar talablari

```
graph TD; A[Iste'molchi (matlubotchi)lar talablari] --> B[Estetik talablar]; A --> C[Gigiyenik talablar]; A --> D[Exsplatatsion talablar];
```

Estetik talablar

- kiyimning modaga mosligi,
- yangi materiallardan tikilganligi,
- yangi otdelkalar ishlatilganligi,
- iste'molchilarning estetik didlarini qondirishi

Gigiyenik talablar

- kiyimning issiqlik balansi,
- havo o'tkazuvchanligi,
- ichki nam-terdan yoki tashqi nam ta'siridan himoyalash darajasi,
- yengilligi,
- konstruksiyasining qulayligi

Exsplatatsion talablar

- kiyimning vazifasiga va foydalanish sharoitlariga mosligi,
- qulayligi,
- chidamliligi, ishonchliligi,
- formasining barqarorligi

ESTETIK TALABLAR

- Estetik talablar deganda, kiyimning modaga mosligi, yangi materiallardan tikilganligi, yangi otdelkalar ishlatilganligi, iste'molchilarning estetik didlarini qondirishi tushuniladi.
- Estetik xususiyatga ega bo'lmagan kiyim foydasiz buyumga aylanadi, chunki u o'z maqsadli funksiyasini — insonning estetik talabini qondiradigan o'ziga xos xususiyatini bajara olmaydi.
- Estetik ehtiyoj, go'zallik qonunlariga ko'ra, insonning go'zaliikka va ijodga bo'lgan talablarini bildiradi.

GIGIYENIK TALABLAR

- *Gigiyenik talablar* tanadagi havo almashinuvi darajasini bildiradi. Ushbu talablar kiyimni tuzuvchi materiallarning havo o'tkazuvchanligi hamda kiyimning konstruksiyasi (tuzilishi)ga bogliq.
- Kiyimdan foydalanganda kiyim odam sog'lig'iga zarar yetkazmasligi, erkin harakatlanish vaqtida xalaqit bermasligi kerak, ya'ni yozda kiyiladigan kiyimlar yengil, havo o'tkazuvchan bo'lishi, quyosh nurini qaytaruvchan bo'lishi, namni shimuvchan bo'lishi kerak. Bunda gazlama asosiy rol' o'ynaydi. Kiyim tabiiy tolali gazlamalardan tikilishi talab qilinadi. Masalan: paxta, ipak, jun, zig'ir tolali gazlamalar juda yaxshi, gigiyenik hisoblanadi.
- Qishki kiyimlar odam tanasidan chiqqan issiqlikni saqlovchi, yengil va qulay bo'lishi kerak. Shuning uchun qishki kiyimlar ko'pincha jun tolali gazlamalardan tikiladi. Kiyimga ishlov berishda iloji boricha yengil bo'lishiga, bichimi esa qulay bo'lishiga e'tibor berish kerak. Kuzgi va baqorgi kiyimlar esa haroratning pastligi va yog'ingarchilik ko'pligiga asoslanib ko'proq sintetik tolali gazlamalardan tikiladi.

EXSPLUATATSION TALABLAR

- Ekspluatatsion talablar deganda, kiyimning vazifasiga va foydalanish sharoitlariga mosligi, qulayligi, chidamliligi, ishonchliligi, formasining barqarorligi tushuniladi.
- Ekspluatatsion talablar kiyimning iste'mol davrida shaklini saqlovchanligi, chidamliligi, choklarining pishiqligi orqali namoyon bo'ladi.
- Kiyilish davrida kiyim turli mexanikaviy va biologik ta'sirlarga duch keladi, nam vaqtida buraladi. Kiyim ana shu ta'sirlarga chidamli bo'lishi kerak.

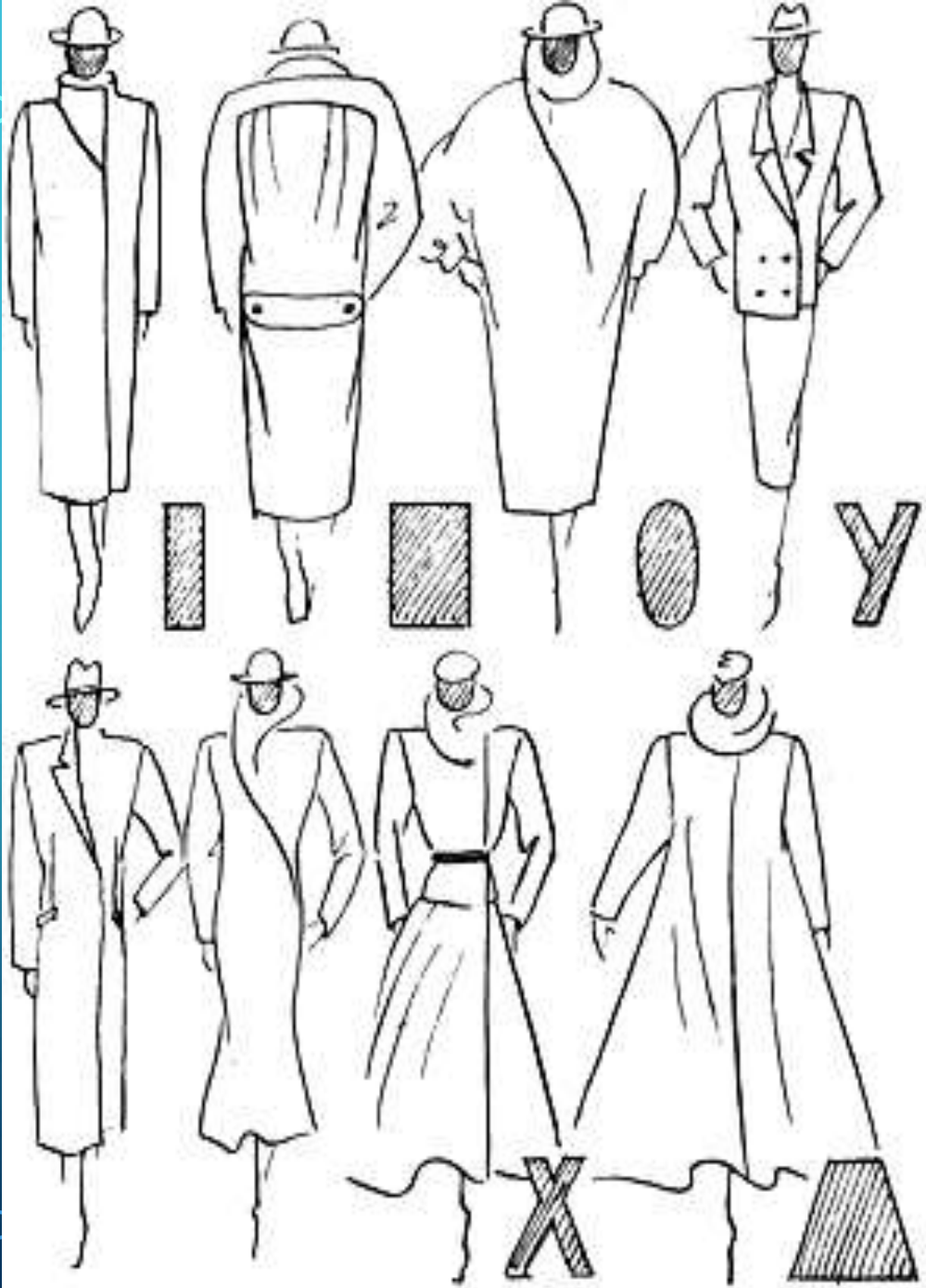

IQTISODIY TALABLAR

- Kiyim qulay va arzon bo'lishi kerak.
- Kiyimning iqtisodiy talablari uning konstruksiyasi va gazlama eniga bog'liq bo'ladi.

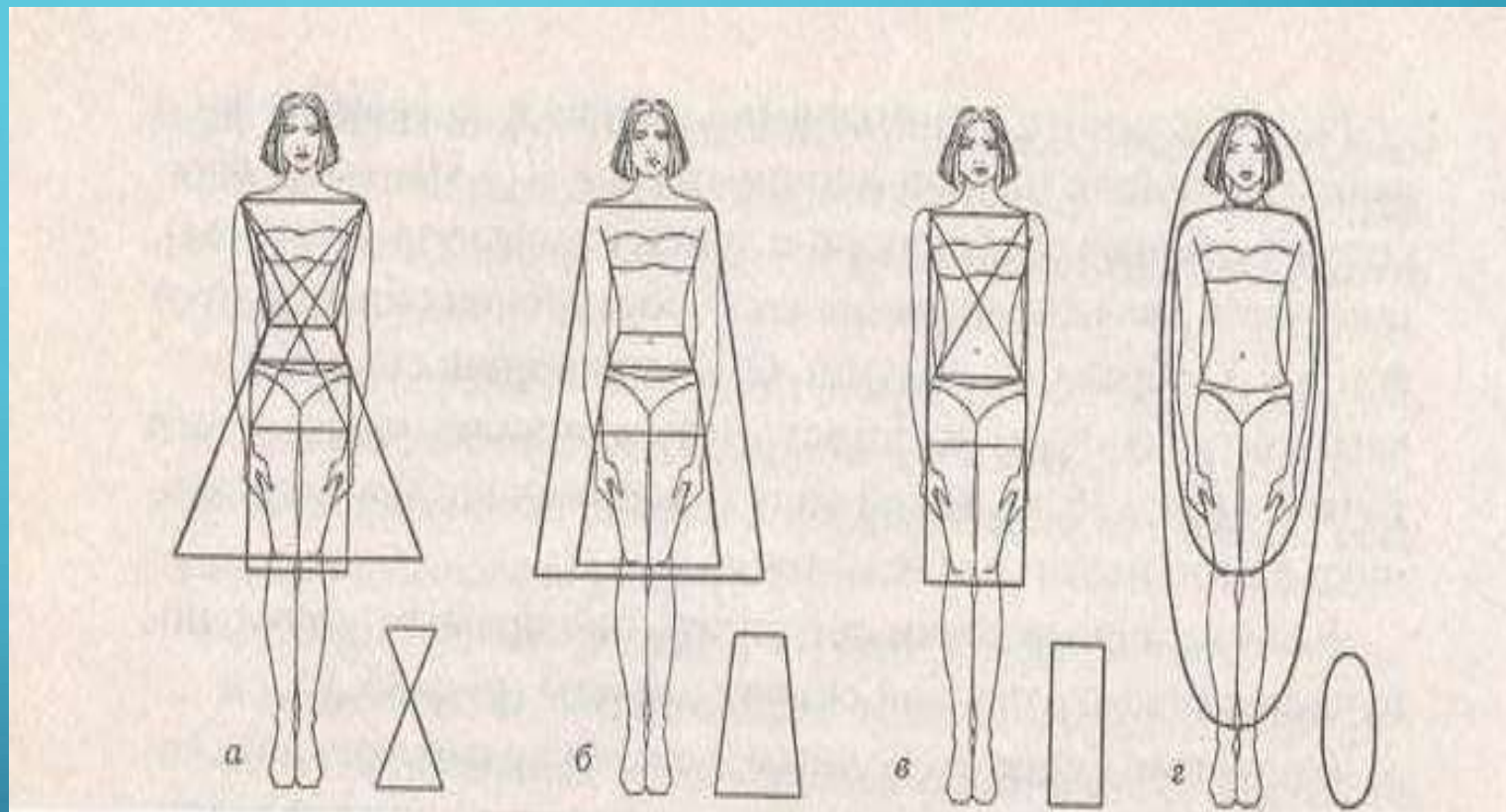
- **Bichim (siluet)** – kiyim formasining tekislikdagi ifodasi.

- Siluet – hajmiy shaklning soddalashtirilgan ramziy ifodasi.

- Kiyimning asosiy siluetlari figuraga nisbatan (tanaga yaqinlik darajasi) va geometrik shakliga ko'ra tasniflanadi. Tanaga yaqinlik darajasi bo'yicha siluetlar quyidagicha farqlanadi:

- geometrik shakl ko'rinishi bo'yicha quyidagilarni keltirish mumkin:

- - to'g'ri to'rtburchakli;
- - trapesiyasimon;
- - iks shaklida;
- - sal yopishgan;
- - kombinasiyalashgan;
- - ovalsimon.

- Tanaga yaqinlik darajasi bo'yicha siluetlar quyidagicha farqlanadi:
- a) yopishgan;
- b) belda yopishgan (lif va yubka turli hajmiylikka ega);
- d) sal yopishgan:
- e) to'g'ri;
- f) kengaygan;
- g) toraygan;

Nazorat uchun savollar:

1. Kiyim deganda nima tushuniladi?
2. Kiyim qanday vazifalarni bajaradi?
3. Kiyim qanday tasniflanadi?
4. Maishiy, ishlab chiqarish va sport kiyimlari nima uchun kerak? Ulaming har biri qanday vazifani bajaradi?
5. Maishiy kiyimlar qanday guruhlanadi?
6. Ichki kiyim, ko'ylak, kostyum va palto qanday vazifalarni bajaradi?
7. Yaxlit bichilgan yengli kiyimga qanday xususiyatlar xos?
8. Kiyimning shakli nimani anglatadi?
9. Siluet deganda nimani tushunasiz? Qanday siluettarni bilasiz?
10. Siluetlar turlarini tavsiflab bering.
11. Siluet chiziqlari va konstruktiv chiziqlarning farqi nimada?
12. Konstruktiv chiziqlar kiyimni qanday detallarga bo'ladi?
13. Kiyim bichimi qanday xarakterlanadi?
14. Bichimlar qanday farqlanadi?
15. Kombinatsiyalashtirilgan bichimga qanday xususiyatlar xos?
16. Qanday kombinatsiyalashtirilgan bichimli buyumlarni bilasiz?

E'tiboringiz uchun
Raxmat!